

## International Style vs. regionale stijl; de *genius loci* in het post-modernisme van Rossi

*The International Style* gaat in essentie uit van het bestaan van een universele architectuur. Een stijl die niet plaatsgebonden is, maar wereldwijd bestaat en overal perfect is. Feitelijk staat dit gelijk aan het ontbreken van het begrip *stijl* omdat dit gegeven niet langer onderscheidend is voor een gebouw.<sup>1</sup>

Het post-modernisme is een uitvloeisel van het modernisme dat zich afzet tegen deze ideeën van universaliteit. Het modernisme zou de culturele eigenschappen als uitgangspunt voor architectuur verliezen. Immers, cultuur is niet universeel. Het postmodernisme ontstond dan ook voornamelijk als protest- en reactiestroming. De rol van de locatie van het gebouw wordt belangrijker. Niet langer wordt er gewerkt van uit een *tabula rasa*, een complete leegte, waarin de ideale stad in een parkachtige omgeving kan worden gecreëerd, of het ideale gebouw als monument in een park. Juist het betrekken van de context in de architectuur krijgt weer meer aandacht, of zelfs het herstellen van de bestaande structuur met het nieuw te bouwen als middel.

Natuurlijk is dit alles in die tijd (het post-modernisme ontstaat vanaf de jaren '70 van de 20<sup>ste</sup> eeuw) niets nieuws. Als Rossi het in zijn standaardwerk *De architectuur van de stad* over de *locus* heeft, haalt hij niet voor niets aan dat dit begrip al uit de oudheid stamt. Een juiste keuze voor een locatie voor een gebouw of stad werd in de oudheid van groot belang geacht. 'De situatie – de *situs*, de plek – werd geregeerd door de *genius loci*, de plaatselijke godheid, een bemiddelaar die heerste over alles wat zich op die specifieke plek afspeelde.'<sup>2</sup>

Maar waar is deze *genius loci* in de ontwikkeling van het post-modernisme gebleven? Waar de aanklacht luidde dat de gebouwen van bijvoorbeeld Le Corbusier te weinig plaatsgebonden, en eigenlijk overal ter wereld hetzelfde, zouden zijn, lijkt Rossi zelf zijn doelstelling uit het oog te verliezen. Zijn ontwerpen lijken op hun beurt overal ter wereld op dezelfde vormprincipes gebaseerd te zijn. Waar is de *locus* in het werk van Rossi?

In een tekst over zijn ontwerp voor het Bonnefantenmuseum in Maastricht omschrijft Rossi het gebouw als volgt:

'[...] We bestijgen nu de trap. Nutteloos te herhalen dat deze trap, steil en ongemakkelijk volgens de Oudhollandse traditie, zowel verbonden is met de gotische wereld van de Shakespeareaanse tavernes als met de liederlijke personages van Conrad en alle noordelijke schipbreukelingen, aangespoeld op zuidelijke stranden. We hebben geprobeerd de geometrische essentie van dit universum weer te geven, wetend dat er buiten de geometrie slechts verloedering mogelijk is. De majestuositeit van de koepel wordt bepaald door twee hoofdmotieven: ten eerste zijn connectie met de puurste architectonische traditie, van de klassieken tot Alessandro Antonelli, ten tweede staat hij daar waar Nederland begint en eindigt, tussen rivier en zee, een krachtig symbool van de Nederlandse topografische conditie. [...]'<sup>3</sup>

Wel degelijk zien we dus hier de lokale en culturele component in de architectuur. Hoewel deze wellicht niet direct aan het oppervlak zichtbaar is, is hij wel aanwezig. Het post-modernisme van Rossi probeert verbanden te leggen tussen een bouwtraditie die misschien wel *Europees* te noemen is, en de topografische en culturele condities.

Echter, wat voor een gevolgen heeft dat voor gebouwen buiten Europa, en dus buiten de Europese bouwtraditie. Een hotel in Fukuoka (Japan) roept volgens Jodidio eerder het beeld op van een *Romeins grafmonument*<sup>4</sup> dan dat het verwijst naar Japanse culturele condities.

<sup>1</sup> Charles Jencks, *The new moderns, from late to neo-modernism*, SDU, Den Haag, 1990.

<sup>2</sup> Aldo Rossi, *De architectuur van de stad*, Padua, 1966; SUN, Nijmegen, 2002. p.p.119.

<sup>3</sup> Aldo Rossi, in: Alberto Ferlenga, *Aldo Rossi, zijn complete werk*, 1999; Könemann, Keulen, 2001. p.p. 270-271.

<sup>4</sup> Philip Jodidio, *Nieuwe vormen in de architectuur, de jaren '90*, Taschen, Keulen, 2001. p.p. 216.

Rossi ziet echt vooral de overeenkomsten tussen Fukuoka en zijn eigen Europese achtergronden, en verwijst in een tekst over dit hotel naar steden als Napels, Marseille en Barcelona.<sup>5</sup>

En hiermee raakt hij aan wat wellicht de kern is van de post-modernistische problematiek van de *genius loci*. Absolute trouw aan met name de culturele maar ook de topografische condities is niet langer mogelijk. De belangrijkste erfenis van het modernisme, of liever gezegd van de modernisering van deze wereld in het begin van de 20<sup>ste</sup> eeuw, is de architectuur zelf. Deze architectuur, en dan met name haar technische aspecten, heeft zich onder invloed van het modernisme dusdanig over de wereld verspreid, dat de bouwtradities van de wereld in hun vooruitgang nu eenmaal overeenkomsten zijn gaan vertonen. Architecten zijn in staat wereldwijd te werken, en nemen hun eigen achtergrond mee in de interpretatie van de *locus*. Rossi ziet Fukuoka als een stad vergelijkbaar met Napels, en handelt in zijn ontwerp naar zijn eigen interpretatie van de locatie.

Een waarlijk lokale stijl is niet langer aan de orde omdat, zelfs als reactie daarop, het post-modernisme nog altijd alles te maken heeft met datgene waartegen het zich oorspronkelijk afzette: de basis van de internationalisering van de bouwkunde zoals ontstaan in het modernisme.

Juli 2004,  
Mattijs Loor  
(student bouwkunde, Technische Universiteit Eindhoven)

website: [www.mattijs.tk](http://www.mattijs.tk)  
e-mail: [mattijsloor@gmail.com](mailto:mattijsloor@gmail.com)

---

<sup>5</sup> Aldo Rossi, in: Alberto Ferlenga, *Aldo Rossi, zijn complete werk*, 1999; Könemann, Keulen, 2001. p.p. 170.